

Poloniny a Vihorlat k svetovosti

„Načúvaj tíško slovám Zeme - odvekej matky.“

Ochranárske reminiscencie

Slovo **Poloniny** som počul prvý raz od otca v útlom detstve, keď spomínal na svoje predvojnové učiteľovanie v Topoli - v dedinke, nad ktorou už bola len Runina, kde stekajú potoky z venca Veľkého a Malého Bukovca do Uličky. Hovoril o tom, že každý druhý vrch sa tam volá Kýčera a každý tretí Beskyd alebo Magura, o dolinách, z ktorých riečky tečú na východ do Podkarpatskej Rusi (Zakarpatskej Ukrajiny) a najmä o **vysokánskych starých bukoch a jedľách v Poloninských Karpatoch** nad Zbojom a Novou Sedlicou. Pretrvali desaťročia, mohutneli a zmladzovali sa, aj keď sme ich v roku 1973 obchádzali s nestorom slovenskej geografie - univ. prof. M. Luknišom, DrSc. V tom istom roku 28. decembra vyhlásilo Ministerstvo kultúry SSR vyhláškou č. 9/1974 Zb. Chránenú krajinnú oblasť **Vihorlat** (4 383,37 ha), ktorú od roku 1969 gestoroval Š. Homza. Ako elév som si išiel pozrieť ako vyzerá piata chránená krajinná oblasť (CHKO) na Slovensku, samozrejme, od Morského oka po Sninský kameň. Netušil som, že neskoršie budem gestorovať vydanie novej vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 111/1999 Z. z., ktorou sa územie Vihorlat ustanovuje za chránenú krajinnú oblasť už na 17 785,2428 ha. Kým návrh na vyhlásenie CHKO Vihorlat už obsahovala *Správa o situácii v ochrane prírody a prírodných zdrojov na Slovensku*, schválená uznesením Predsedníctva SNR z 12. marca 1964 č. 57, návrh na vyhlásenie CHKO Poloniny až *Správa o postavení a funkcii ochrany prírody v rámci starostlivosti o životné prostredie*, schválená uznesením vlády SSR zo 6. decembra 1972 č. 479. Podľa nej CHKO Vihorlat a CHKO Poloniny malo Ministerstvo kultúry SSR vyhlásiť do roku 1975. Vedúcim projektantom prvej z nich bol Ing. L. Čikovský, druhej Ing. Š. Mihálik; obaja zamestnanci bývalého Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. *Návrh vyhlášky MK SSR, ktorou sa vyhlasuje CHKO Východné Karpaty*, ktorý sme pripravili s Ing. I. Cibulcom, prerokovalo a schválilo kolégium ministra kultúry 22. októbra 1976. Jej predkladateľmi boli vtedy námestníci ministra básnik P. Koyš a spisovateľ O. Ráč. Keď v Zbierke zákonov ČSSR vyšla vyhláška MK SSR č. 70/1977 Zb., ktorou sa vyhlasuje chránená krajinná oblasť **Východné Karpaty** (66 810 ha s ochranným pásmom zhruba 30 100 ha) môj otec, navrhovateľ prvých chránených prírodných výtvorov na Slovensku, len súhlasne pokýval hlavou a lakonicky poznamenal: „Dobre.“ Zrejme sme nastúpili „dobrú cestu“, ktorá smerovala 15. februára 1993 k ich zaradeniu medzi **medzinárodné biosférické rezervácie** (trilaterálna MBR) *Programu UNESCO Človek a biosféra (MaB)*, neskoršie v roku 1997 k vyhláseniu **Národného parku Poloniny** (projektovaný názov NP Východné Karpaty, alt. NP Bukovské vrchy bol zmenený v intenciiach prvej vety tohto príspevku), v roku 1999 k odovzdaniu **Diplomu Rady Európy** tomuto národnému parku, až k **udeleniu titulu svetové dedičstvo** **trm lokalitám (šiestim národným prírodným rezerváciám)** na jeho území (spolu s lokalitou Vihorlat v rovnomennej CHKO) Výborom svetového dedičstva 28. júna 2007 o 10,05 hod. v novozélandskom Christchurche. S takouto gradáciou právnej ochrany prírody a prestížou sa nemôže pochváliť žiadne iné chránené územie na Slovensku (ani TANAP) a možno ani v Európe. Určite o takomto vývoji

Poloniny (foto: Juraj Vysoký)

nesníval ani dlhoročný ochranár Východných Karpát M. Poliščuk, ani bývalý riaditeľ CHKO Východné Karpaty Ing. J. Terray, s ktorým sme po jednom stretnutí v roku 1986 začali presadzovať vznik národného parku ešte pod názvom Východné Karpaty/Bukovské vrchy. Podnet našiel podporu na Východoslovenskom krajskom národnom výbore a Krajskom ústave štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove a MK SSR ho prostredníctvom Slovenskej komisie pre vedecko-technický rozvoj nepriamo premietlo aj do *Dohody zo 17. februára 1989 medzi vládou ČSSR a vládou ZSSR o spolupráci v oblasti životného prostredia*. Už do *Plánu hlavných úloh Ústredia štátnej ochrany prírody (ÚŠOP) na rok 1989* MK SSR uplatnilo úlohu: **Vypracovanie návrhu za zriadenie NP Východné Karpaty (cca 40 000 ha) a CHKO Dukla (cca 10 000 ha)**. Úlohu riešilo Stredisko rozvoja ochrany prírody ÚŠOP v Bratislave v spolupráci so Správou CHKO Východné Karpaty s termínom do 30. septembra 1989. Výsledný návrh mal byť posúdený Poradným zborom pre národné parky ako poradným orgánom dvoch ministrov (predseda námestník ministra L. Čakajda, podpredsedovia J. Klinda a M. Beláček). Lesoprojekta ÚHÚL - pobočka Košice pri vypracovaní nového LHP na LHC Starina akceptovala návrh na národný park. Záznam z rokovania zaslalo MK SSR 4. mája 1989 na MLVHDP SSR (dodatočne 12. júna 1989 mapu s informáciou o stave prác na vyprojektovaní národného parku). KNV odbor územného plánu objednal v Stavoprojekte Košice vypracovanie urbanistickej štúdie VÚC Východné Karpaty s doplnením návrhu na NP Východné Karpaty a CHKO Dukla. Do *Generelu nadregionálneho územného systému ekologickej stability* (schváleného uznesením vlády SR z 27. apríla 1992 č. 319) a *Národného environmentálneho akčného programu* (NEAP I. prijatého uznesením vlády SR z 14. mája 1996 č. 350) sa už uviedli NP Poloniny. NEAP I. v sektore E: Starostlivosť o prírodu a krajinu a územný rozvoj uvádza vládne opatrenia zamerané na „vypracovanie návrhov na vyhlásenie národ-

ných parkov Poloniny, Muránska planina a Veľká Fatra a ich územných priemetov“, ďalej „spresnenie a vymedzenie území chránených krajinných oblastí Štiavnické vrchy, Východné Karpaty (Dukla), Malé Karpaty, Biele Karpaty a Vihorlat“ a „realizáciu akčných plánov biosférických rezervácií Slovenský kras, Poľana, Východné Karpaty a Tatry“ (táto úloha sa objavila aj v NEAP II. s termínom do roku 2000, schválenom uznesením vlády SR zo 16. 12. 1999 č. 1112). Tieto opatrenia mali byť realizované do konca roku 1998 v gestorstve MŽP SR (podľa opatrenia E/8/13 NEAP I. návrh nariadenia vlády SR o NP Poloniny predložiť na schválenie práve v tomto roku). Mala sa tým presadiť diferencovaná ochrana hodnôt prírodného dedičstva v zmysle od roku 1989 pripravovaného a 23. augusta 1994 prijatého *zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny*. Rozlíšil kategórie chránených území a ich odstupňované podmienky ochrany v CHKO a v NP, a odstrániť tak deformáciu, ktorá nastala po vyhlásení Slovenského raja v roku 1964 namiesto NP kompromisne za CHKO (proces spresňovania kategórií, názvov, výmer, vymedzení a podmienok ochrany z osemdesiatych rokov viedol už v roku 1988 k prekategorizovaniu CHKO Slovenský raj a CHKO Malá Fatra za NP). Ani vtedy, ani potom nešlo o žiadnu „parkomániu“; jednoducho len o rozlíšenie hodnôt predmetu ochrany a jeho komparáciu s okolitým zahraničím a medzinárodnými kritériami IUCN.

Od spracovania prvého návrhu na národný park po jeho predloženie do operatívnej porady ministra životného prostredia J. Klindom a J. Zuskinom (vypracovali B. Gašparíková s A. Juskovou) 18. júna 1997 uplynulo 7 rokov. Počas týchto rokov podmienky pre vznik NP vo Východných Karpatoch podporili, okrem správy CHKO Východné Karpaty, najmä Slovenský národný komitét programu UNESCO Človek a biosféra (predseda J. Oslány, podpredsedovia J. Holčík a I. Vološčuk), gestori projektu GEF, najmä Z. Guziová a P. Straka, gestori návrhu na MŽP SR J. Klinda, J. Kosťov, J. Kramárik,

V. Stockmann, M. Záhumenská a J. Zuskin. Bolo nevyhnutné vysporiadať sa najmä s uplatnením *vyhlásky MP SR č. 5/1994 Z. z. o hospodárskej úprave lesov*. Napriek tomu, že 17. decembra 1996 nedosiahli konečnú dohodu s Ministerstvom pôdohospodárstva SR, operatívna porada ministra v dobrom úmysle návrh schválila a minister životného prostredia J. Zlocha tento predložil 20. júna 1997 vtedajšiemu predsedovi vlády SR V. Mečiarovi s požiadavkou o prerokovanie vo vláde SR. Návrh nariadenia vlády prerokovala Legislatívna rada vlády SR 13. augusta 1997. Po jeho legislatívnej úprave podľa jej pripomienok nový návrh 25. augusta 1997 opätovne zaslal minister premiérovi s požiadavkou o prerokovanie a schválenie vládou SR. Následne 23. septembra 1997 vláda návrh odsúhlasila a **nariadenie vlády SR č. 258/1997 Z. z., ktorým sa vyhlasuje Národný park Poloniny**, nadobudlo účinnosť 1. októbra 1997. Siedmy slovenský národný park bol na svete (29 805,0514 ha, ochranné pásmo 10 973,2893 ha). Snahy o zrušenie zvyšku CHKO Východné Karpaty neuspeli a presadili sa iné názory, pričom vznikli zaujímavé legislatívne problémy, doriešené *vyhláškou MŽP SR č. 530/2001 Z. z. o Chránenej krajinskej oblasti Východné Karpaty* (25 307,1072 ha).

Ochrana prírody v Poloninách však nezačala vyhlásením CHKO Východné Karpaty v roku 1977. Podľa *výnosu Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe z 31. 12. 1933 č. 143 547-V o ochrane prírodných pamiatok* (Vestník MŠaNO, zošit 2/1934), ktorý uviedol prvý zoznam chránených území aj v „Zemi slovenskej a Podkarpatskej Rusi“, pôvodne tu už od roku 1908 existovala úplná rezervácia **Prales Stuzica Jasan pod Rawkou** (344,64 ha pralesa a 2,13 ha lúk). Táto rezervácia bola na Slovensku len pod skráteným názvom Stuzica upresnená *rozhodnutím Komisie SNR pre školstvo a kultúru z 28. 6. 1965 č. 26 (úprava č. 7282/1965-osv./11 z 15. 7. 1965; Vestník MŠaK, zošit 26/1965) v znení úpravy MK SSR z 27. 5. 1974 č. 3580/1974-OP* (Zvesti MŠ SSR a MK SSR, zošit 12/1974) na 659,36 ha (ochranné pásmo 100,83 ha). Tým istým rozhodnutím (úpravou č. 7282/1965-osv.10) bola vyhlásená **Štátna prírodná rezervácia (ŠPR) Rožok** o výmere 67,13 ha. Rok predtým vznikli *rozhodnutím Komisie SNR pre ŠaK z 21. 8. 1964 č. 30 ŠPR Havešová* (81,51 ha; ochranné pásmo 89,81 ha; úprava č. 58906/1964-osv./17 publikovaná pod č. ŠaK 6994/1964-osv.; od roku 1988 na 171,32 ha) a **ŠPR Riaba skala** (neskoršie spresnená na **Riaba skala** a správne na **NPR Jarabá skala**; 94,97 ha; ochranné pásmo po obvode 100 m; úprava č. 58906/1964-osv./20 publikovaná pod č. ŠaK 14139/1964-osv.; rozšírená v roku 1993 na 359,94 ha), zverejnené vo Vestníku MŠaK, zošit 1/1965. Rozhodnutím Komisie SNR pre Kal z 25. apríla 1967 pribudla **ŠPR Plaša** na 118,64 ha a úpravou MK SSR z 30. apríla 1982 **ŠPR Udava** (52,09 ha). Tieto ŠPR zahrnujú aj prvý úplný *Prehľad chránených území a častí prírody vyhlásených (schválených) orgánmi štátnej správy k 1. 3. 1980, okrem chránených prírodných výtvorov, prípadne chránených prírodných pamiatok - stromov a skupín stromov a chránených parkov* (v Zborníku Ochrana prírody 2/1981) doložený prvou úplnou situačnou mapou chránených území. Ich názvy boli 22. 2. 1984 štandardizované Názvoslovnou komisiou pri Slovenskom úrade geodézie a kartografie 22. februára 1984 a schválené predsedom SÚKG Ing. O. Michalkom 4. júla 1984 (J. Klinda - Z. Koláriková - M. Majtán: *Názvy chránených území SSR. Geografické názvoslovné zoznamy OSN - ČSSR, SÚKG, Bratislava 1985*). **Zákomom**

NR SR č. 287/1994 Z. z. sa stali tieto ŠPR s účinnosťou od 1. januára 1995 národnými prírodnými rezerváciami (NPR) a od 28. júla 2007 svetovým prírodným dedičstvom spolu s niektorými chránenými územiami v CHKO Vihorlat – pôvodne **ŠPR Motrogon** (60,63 ha z roku 1980), **ŠPR Ďurova mláka** (28,55 ha z roku 1980), **ŠPR Vihorlat** (50,89 ha z roku 1986), **ŠPR Jedlinka** (12,88 ha z roku 1988), časťou **ŠPR Morské oko** (108,48 ha z roku 1984), **CHPV (dnes PP) Sninský kameň** (1,62 ha z roku 1982) a **PP Malé morské oko**. Celkovo sa svetovým prírodným dedičstvom v rámci štyroch lokalít súboru zo SR stalo 20 prírodných rezervácií (NPR a PR). Do svetového dedičstva sa nezaradila rezervácia **Vihorlatský prales (Kyjov)** vyhlásená v roku 1974 na 53,4 ha a na základe iniciatívy Správy CHKO Východné Karpaty a Lesoochranského zoskupenia VLK v spolupráci s Ministerstvom obrany SR rozšírená už pod názvom **Kyjovský prales** vyhláškou KÚŽP v Prešove z 15. februára 2007 č. 1 na 397,4197 ha. Ak by sa v budúcnosti navrhovalo rozšírenie svetového dedičstva Karpatské bukové pralesy, určite bude potrebné zhodnotiť aj možnosť začlenenia tejto prírodnej rezervácie, ale aj iných chránených území s bukovými pralesmi v SR do neho. Ako by však na to zareagovali svetoví experti, Centrum svetového dedičstva v Paríži až Výbor svetového dedičstva, zatiaľ nemožno ani predvídať.

Slovenské pralesy na ceste za svetovým titulom

V prvom návrhu lokalít na zaradenie do Zoznamu Svetového dedičstva spolu s návrhom na prístupenie k **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva**, ktorý som predkladal 31. októbra 1989, ešte o pralesoch Slovenska nebola zmienka. Po prístupení ČSSR k tomuto dohovoru vznikla 7. mája 1991 **Česko-Slovenská koordinácia rada ochrany svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** s federálnou pôsobnosťou a sídlom sekretariátu v Bratislave. Predsedom sa stal L. Miklós a tajomníkom J. Klinda. Na svojom treťom rokovaní v Bratislave uskutočnila tajným hlasovaním výber lokalít z ČSSR na nomináciu na zápis do Zoznamu Svetového dedičstva v tomto poradí: 1. TANAP, 2. NP Slovenský raj, 3. Potenciálny NP České Švýcarsko, 4. Juhočeské pralesy, 5. **Pralesy Polonín**, 6. NP Malá Fatra a 7. CHKO Moravský kras. Pri rovnosti hlasov u Juhočeských pralesov (Žofínsky prales a Hojná Voda) a Pralesov Polonín (Stuzica, Riaba skala, Plaša, Havešová) sa opätovne tajným hlasovaním rozhodlo v prospech Juhočeských pralesov v pomere 5 : 3 (z 8 členov rady boli štyria z ČR a štyria zo SR). I z toho vidieť, že na základe vtedajšieho poznania sa pohľady odborníkov rozchádzali (priznám sa, že som dával na prvé miesto NP Slovenský raj, na druhé miesto Pralesy Polonín a na tretie TANAP; nápad s **jaskyňami Slovenského krasu** som dostal až neskoršie po stretnutí s J. Thorsellom, hlavným expertom IUCN pri WHC, na ktorom prehlásil, že v Európe už neexistuje prírodné dedičstvo, ktoré by sa mohlo označiť za svetové, pričom na jaskyne a pralesy zrejme pozabudol).

Po rozdelení Česko-Slovenska vznikol 16. júna 1993 **Slovenský výbor pre ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** (predseda L. Miklós, tajomník J. Klinda), ktorý na prvom zasadnutí 2. júla 1993 tajným hlasovaním odporučil prípravu ďalších nominácií nasledovne: 1. TANAP, 2. NP Slovenský raj, 3. NP Malá Fatra a 4. Pralesy Polonín (ŠPR Stuzica, ŠPR Riaba skala, ŠPR Plaša, ŠPR Rožok a ŠPR Havešová). O TANAP-e už v podstate bolo rozhodnuté v roku 1992 v americkom Santa Fe, kde Výbor svetového dedičstva nominačný

návrh SR zamietol. Vládny návrh sa predložil na základe **Návrhu na zaradenie kultúrneho a prírodného dedičstva SR do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva**, ktorý 3. júla 1991 prerokovala OPM ministra-predsedu SKŽP (vypracovali V. Dvořáková a J. Klinda, predložil L. Miklós) a 13. augusta 1991 uznesením č. 439 schválila vláda SR (predsedovi vlády SR J. Čarnogurskému predložil 21. 7. 1991 minister I. Tirpák). V tomto uznesení sa 5 pralesových ŠPR pod názvom **Pralesy Polonín** uviedlo na druhom mieste hneď za TANAP. Na ich ekologickú a historickú súvislosť s ďalšími pralesovými rezerváciami na Zakarpatskej Ukrajine som poukázal v článku *Chránené územia Podkarpatskej Rusi (Chránené územia Slovenska, zväzok 22/1994)*, v ktorom sa v závere uvádza: „*Verme, že novým zákonom SNR o ochrane prírody vznikne aj slovenský Národný park Poloniny, ktorého pralesné rezervácie sú už dnes navrhnuté do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Škoda, že od roku 1987 uplynulo sedem rokov. Výsledky rokovaní z roku 1991 na Ukrajine však znovu ožívujú nádej.*“ Trvalo však ešte ďalších 13 rokov, kým svet uznal spoločnú slovensko-ukrajinskú nomináciu **Karpatských bukových pralesov za svetové dedičstvo**. Prvý predbežný/pasportizačný list (Tentative List) vypracoval ešte ÚŠOP v Liptovskom Mikuláši. Neskoršie, 9. mája 2002, predložili minister kultúry SR M. Kňažko a minister životného prostredia SR L. Miklós *Informáciu o predbežnom výbere lokalít kultúrneho a prírodného dedičstva SR navrhnutých na zaradenie do Zoznamu svetového dedičstva*. V tejto informácii som na základe odporúčania **Medzirezortnej komisie pre záchranu lokalít zapísaných v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO** (názov zoznamu i komisie boli nesprávne; komisia, ktorá vznikla na základe uznesenia vlády č. 509 z 23. 7. 1996, nahradila slovenský výbor, kým ju minister kultúry bezdôvodne nezrušil) sa uvádza, že MŽP SR vypracovalo v roku 2001 nové pasportizačné listy, ktoré začiatkom roku 2002 postúpilo Ministerstvu zahraničných vecí SR s požiadavkou ich predloženia Centru svetového dedičstva v Paríži. V **Aktualizovanom spoločnom predbežnom zozname** s kultúrnym dedičstvom sa dostali **Karpatské bukové pralesy už na prvé miesto z prírodného dedičstva nominovaného na zápis do Zoznamu svetového dedičstva**. Nové pasportizačné listy už vypracovala SAŽP s pomocou odborníkov zo SAV, vysokých škôl a odborných inštitúcií. Samotný bilaterálny slovensko-ukrajinský nominačný projekt **Karpatské bukové pralesy** vznikol na základe pôvodného nominačného projektu **Pralesy Slovenska**, ktorý som inicioval, presadzoval a gestoroval v rokoch 2001 - 2007. Tento projekt vypracoval tím odborníkov pod vedením prof. Ing. Viliama Pichlera, PhD. z Technickej univerzity vo Zvolene s pomocou prof. Ing. I. Vološčuka, DrSc. Pôvodný projekt **Pralesy Slovenska** obsahoval výber 20 lokalít - reprezentatívnych pralesov všetkých vegetačných stupňov v SR od lužných pralesov až po pralesy smrekového pásma s prechodom do kosodreviny (z cca 80 lokalít). Išlo o tzv. nomináciu súboru lokalít na zápis do Zoznamu svetového dedičstva, ktorú predložil minister životného prostredia SR riaditeľovi WHC v Paríži F. Bandarinovi listom z 16. januára 2003 č. 36/2003-min. Tento nominačný projekt WHC vyhodnotilo ako dobre vypracovaný a úplný podľa smernice k **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva**. Následne WHC zaslalo tento projekt prostredníctvom IUCN vo švajčiarskom Glande na expertízne hodnotenie. Za hlavného posudzovateľa bol určený prof. G. Heiss, ktorý v roku 2003 vykonal týždennú obhliadku predmetných

Vihorlat (foto: Zuzana Argalášová)

slovenských pralesov v sprievode slovenských odborníkov. Výsledkom bolo jeho stanovisko pre Výbor svetového dedičstva, ktorý sa skladá z 21 volených členských štátov dohovoru (členmi sú už dnes skoro všetky štáty sveta - 184, takže dohovor sa radí medzi tzv. veľké dohovory). Prof. G. Heiss vo svojom stanovisku, konzultovanom s ďalšími svetovými odborníkmi pri IUCN, vzdvihol hodnoty nominovaného prírodného dedičstva zo

SR a v prípade viacerých lokalít súboru uznal ich svetovú úroveň. Záverom však odporučil orientovať projekt len na karpatské bukové pralesy východného Slovenska s potrebou jeho rozšírenia o pralesy v ukrajinskej časti Karpát. Na tomto základe ešte pred zasadnutím Výboru svetového dedičstva v čínskom Suzhou v júli 2004 SR nominačný projekt na odporúčanie MŽP SR stiahla, s tým, že bude prepracovaný podľa odporúčania IUCN a WHC. MŽP SR s pôvodnými odborníkmi zabezpečilo

v rokoch 2004 - 2005 prepracovanie nominačného projektu. SR zároveň výrazne pomohla ukrajinskej strane s vypracovaním jej časti projektu. Bilaterálny nominačný projekt pod názvom Karpatské bukové pralesy predložil v termíne minister životného prostredia SR listom z 23. januára 2006 č. 71/2006-min. riaditeľovi WHC. WHC nominačný projekt skontrolovalo a zhodnotilo podľa novej smernice k dohovoru a nomináciu prijala. Následne projekt odstúpi

lo na expertné konanie znovu na IUCN, kde bol pridelený Davidovi Mihalíci z USA, ktorý po hodnotiacej misii 25. 9. - 1. 10. 2006 na Slovensku a na Ukrajine predložil IUCN expertné hodnotenie. Od iniciovania nominačného projektu prešlo sedem rokov. Komplexné stanovisko expertov z IUCN s prezentáciou a odporúčaním na zápis Karpatských pralesov do Zoznamu svetového dedičstva predniesol na 31. zasadnutí Výboru svetového dedičstva 28. júna 2007 v Christchurchu na Novom Zélande americký expert za IUCN Timothy Badman spolu s hlavným expertom Davidom Sheppardom, vedúcim Programu chránených území IUCN (z desiatich finalistov prešlo len 5; neuspeli úchvatné talianske Dolomity, súbor francúzskych jaskýň, mexická biosférická rezervácia Banco Chichorro, ani vietnamský národný park Ba Be a juhoafrický ostrov Princa Edvarda). Po odsúhlasení návrhu a „kladivku“ predsedajúceho zaznel v kongresovej hale aplauz a prišli prvé gratulácie. Tentoraz patrili Slovensku i Ukrajine, ich odborníkom a stálym misiám pri UNESCO v Paríži, no najmä jedinému úspešnému nominantovi z Európy - Karpatským bukovým pralesom, ktoré dostali najvyššie možné ocenenie na svete a zaradili sa medzi 166 lokalít svetového prírodného dedičstva, medzi ktoré patrí Grand Canyon, Yellowstone, Yosemite, Iguazu, Veľká korálová bariéra, Kilimandžáro, Serengeti, Sagarmatha (Mount Everest), Galapágy, Bajkal, Canaima, Viktoriine vodopády a podobne. Ku gratulácii a ochrane svetového dedičstva sa pripájame.

RNDr. Jozef Klinda

Kultúrne dedičstvo Slovenska zapísané a navrhnuté do Zoznamu svetového dedičstva

Zapísané lokality do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva

Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia

Rozvoj slobodného kráľovského mesta Banskej Štiavnice už v stredoveku bol spojený s bohatými rudnými žilami a ich využívaním. Mesto malo veľkú rozlohu už v 13. storočí. Jeho neodmysliteľnou súčasťou - ako centra technickej vzdelanosti, je dodnes reprezentatívna urbanistická štruktúra s výnimočnou architektúrou, charakteristickou goticko-renesančnými meštianskymi domami, objektmi prvej Baníckej a lesníckej akadémie v Európe a osídlením, spojeným s banskou činnosťou, radnicou, sakrálnymi stavbami (Kostol sv. Kataríny) a fortifikačným systémom. Technické pamiatky, ktoré súvisia s ťažbou a spracovaním polymetalických rúd, ako sú napríklad štôlna, veže, vodné nádrže a celý technický systém spojený s využívaním vodnej energie, zabezpečujúcej chod banských mechanizmov, patria medzi svetové unikáty.

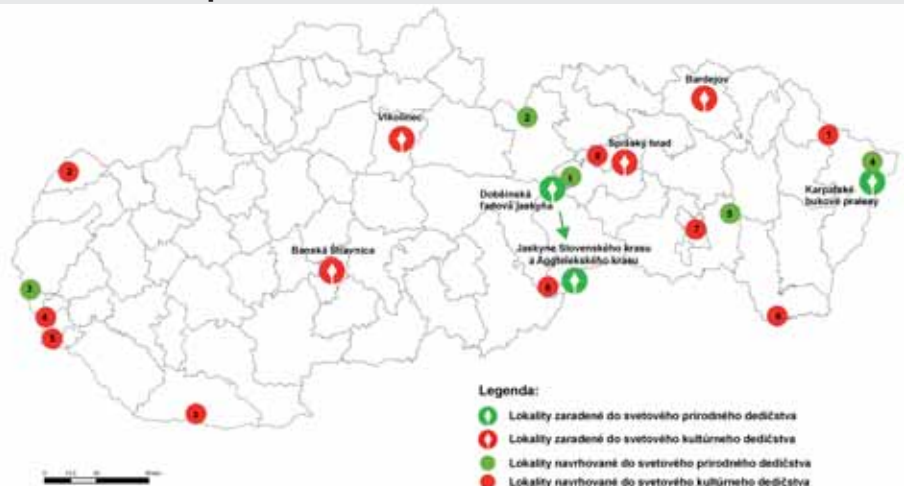
Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec predstavuje typ dedinského sídla s drevenou architektúrou horských a podhorských oblastí s narušenou zástavbou zrubových domov uprostred krajiny s poľami a pasienkami. Je to v rámci karpatského regiónu najlepšie zachované sídlo svojho druhu.

Spišský hrad a pamiatky okolia

Architektonická dominanta Spišského hradu predstavuje jedinečný urbanisticko-krajinársky súbor vyrastajúci z vápencového brala. Patrí k najväčším fortifikačným stredovekým komplexom v strednej Európe. Jeho protipól predstavuje už v románskom

Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo v SR

Legenda:

- Lokality zaradené do svetového prírodného dedičstva
- Lokality zaradené do svetového kultúrneho dedičstva
- Lokality navrhované do svetového prírodného dedičstva
- Lokality navrhované do svetového kultúrneho dedičstva

V rámci kultúrneho dedičstva

1. Drevená sakrálna architektúra v Karpatoch
2. Pamiatky Veľkej Moravy
3. Pevnostný systém v Komárne
4. Pamätník Chatama Sófera v Bratislave
5. Limes Romanus
6. Kostolíky Gemera a Abova so stredovekou nástennou maľbou
7. Historické jadro mesta Košice

8. Levoča a dielo Majstra Pavla na Spiši

9. Tokajská vinohradnícka oblasť

V rámci prírodného dedičstva

1. Doliny mezozoika Západných Karpát
2. Prírodné rezervácie Tatier
3. Prírodná a kultúrna krajina v podunajskom regióne
4. Mykoflóra Bukovských vrchov
5. Gejzír v Herľanoch

období sídlo cirkevnej správy Spišská Kapitula. Súčasťou okolia je aj podhradské mestečko Spišské

Podhradie s typickými renesančno-barokovými meštianskymi domami, a obec Žehra so svojim ranogotickým